

КОНЦЕНТРАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В ЗОНАХ ЗРОСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Захаров Д.М., PhD студент
Житомирський державний технологічний університет
dima.zakharov8@gmail.com

Відмінною рисою сучасного світового економічного розвитку є формування в розвинених країнах постіндустріального суспільства, заснованого на інноваційному виробництві. Даний факт принципово змінює як положення і роль людини у виробництві, так і саму структуру виробництва. Постіндустріальний світ характеризується рядом принципово нових обставин, серед яких найважливішим фактором господарського прогресу виступає соціальний капітал, який знаходить свої прояви зокрема через інтелектуальні, творчі та комунікативні здібності.

Сьогодні ефективне управління набуває особливо важливого значення, оскільки розширюються межі управління, причому мова йде не тільки про управління фізичним і людським капіталом, а й про управління соціальним капіталом. Вже давно підраховано, що 70-80% ціни при продажу фірми становить її репутація.

Соціальний капітал не просто «полегшує» виробничу діяльність. Він стає визначальним, і найголовніше, має набагато більший потенціал в порівнянні з фізичним і інтелектуальним капіталом. Р. Патнем визначав соціальний капітал як «зв'язок між індивідами, соціальними мережами та нормами взаємності і довіри, які впливають з них» [1].

Соціальний капітал важливий для людського розвитку, оскільки тісно пов'язаний з економічним зростанням і зміцненням всіх інших форм капіталів. Норми трудової і ділової етики, що виробляються в процесі соціальної взаємодії, сприяють підвищенню продуктивності праці і зниження витрат на здійснення економічної діяльності. Зміцнення соціального капіталу може істотно підвищити ефективність соціально-економічної політики держави. Особливого значення таке зміцнення набуває в умовах гібридної війни, коли підвищення рівня довіри в суспільстві та бізнес середовищі, формування стійких соціальних взаємозв'язків між підприємствами стає головним фактором розвитку всіх галузей держави.

У сучасних умовах розвитку національної економіки особливе значення має виробництво власних конкурентоспроможних інноваційних технологій на ринку наукомісткої продукції для забезпечення стратегічної безпеки країни. Один з її порогових індикаторів – частка імпортного виробництва, яка не повинна перевищувати 20-25% від загального обсягу ринку наукомісткої продукції. Протягом останніх років реформи економіки України цей показник знаходиться в межах 45-50%, що свідчить про недостатній стан ринку української наукомісткої продукції.

Для підвищення конкурентоспроможності української економіки доцільно прискорити процеси реструктуризації, що має привести до фінансового оздоровлення українських підприємств і підвищення їх привабливості для внутрішніх і зовнішніх інвесторів. В якості першого кроку доцільно посилити підтримку підприємств, що динамічно розвиваються за рахунок надання їм податкових пільг, в тому числі по податках на інвестований прибуток. Важливим джерелом альтернативних місць зайнятості для працівників, що вивільняються є малий бізнес. Тому поліпшення середовища для малого підприємництва сприятиме не тільки зростанню ефективності української економіки, але і зниження соціальних витрат структурних перетворень.

Найважливішими довгостроковими пріоритетами структурних перетворень є посилення спеціалізації промисловості і зростання інноваційної сприйнятливості економіки. При вдосконаленні структури виробництва доцільно орієнтуватися на розвиток експортно орієнтованих капіталоекономічних галузей, які використовують вітчизняні ресурси і випускають продукцію високого ступеня переробки. Інноваційна сприйнятливість економіки може бути посилена шляхом забезпечення узгодженої роботи основних елементів - науки, освіти, виробництва. Важлива роль у підвищенні інноваційної активності належить системі освіти. Його реформування дозволить подолати невідповідність кваліфікаційної структури професійних кадрів специфіці сучасних інноваційних систем.

Економічно розвинуті країни послідовно пройшли доіндустріальну і індустріальну стадії і в середині минулого століття вступили в постіндустріальну стадію. У зв'язку з цим перед Україною, як і перед іншими країнами з трансформованою економікою стоїть питання: в якому напрямку трансформуватися – в індустріальному, розвиваючи промисловість і сільське господарство або в постіндустріальному – головний акцент роблячи на розвиток галузей, які формують інтелектуальні здібності людини.

Видається очевидним, що пройти весь шлях індустріального розвитку нам вже не під силу і більш того, це вже не має ніякого сенсу. Можна згадати досвід Японії, ще встигла вскочити в останній вагон індустріального поїзда і яка подарувала світові так зване «японське диво», засноване на закупівлю патентів і випуску більш дешевих і якісних аналогів існуючих товарів. Однак в постіндустріальних галузях така стратегія виявилася зовсім марною. Так, немає серйозного японського програмного продукту, який завоював успіх на світовому рівні.

Успіх Фінляндії та інших скандинавських «тигрів» цілком обумовлений інвестиціями в їх людський і соціальний капітал, а також «ефективністю управління державними видатками», а не запасами надр і їх

продажем за кордон. Однак на практиці, в якості головних завдань економічного розвитку України висувається розвиток реального сектора економіки.

У міру того як інформація і знання стають основним, базовим ресурсом сучасної економіки, значно звужується і коло традиційних економічних законів, за допомогою яких вона регулюється. Настає час пошуку нових важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства і, на наш погляд, найважливішими серед них стає соціальний капітал.

Особливої актуальності дослідження соціальний капітал набуває в сучасній Україні. В українському суспільстві існує дефіцит усталених цінностей, які одразу поділяє велика частка населення, раціональної трудової етики і відповідальності, корпоративної ідентичності та самовіддачі, що стримує формування відносин довіри між роботодавцем і працівником, партнерами по бізнесу. Дефіцит довіри населення до ринкових інститутів виробництва, споживання і розподілу товарів і послуг виступає гальмом соціальних і економічних перетворень українського суспільства. В умовах гібридної війни повільний соціально-економічний розвиток здатен приносити більших витрат ніж будь-які інші зовнішні загрози. У цих умовах необхідність досліджень потенціалу довіри як механізму соціальної інтеграції в окремих організаціях і суспільстві в цілому набуває особливої гостроти.

В Україні до останнього моменту категорії соціальний приділялася вкрай мало уваги. Як окремий предмет вивчення СК розглядали І. Жиглей [2], В. Геєць [3], Т. Шаповалова [4].

У сучасних високих технологіях вже недостатньо інтелекту, творчих здібностей, високого рівня освіти і всього того, що ми вкладаємо в поняття інтелектуального капіталу. Тепер провідну роль відіграє те, як індивіди, взаємодіють між собою, чи вміють вони працювати в команді, чи можуть довіряти партнерам по бізнесу або будуть змушені проводити дорогі перевірки і створювати системи.

Підйом вітчизняного виробництва неможливо здійснити без його технічного переозброєння, інноваційної орієнтації і наукового забезпечення. Аналіз і узагальнення практики передових країн призводять до висновку про те, що перспективне рішення проблем в цій сфері має здійснюватися в наступних напрямках: (1) здійснення інноваційної спрямованості інвестицій; (2) доведення до раціонального рівня завантаження існуючих виробничих потужностей; (3) реструктуризація виробництва з метою посилення його інноваційної спрямованості та підвищення здатності впроваджувати інновації; (4) створення експортних виробництв; (5) орієнтація вітчизняних підприємств на освоєння базисних інновацій; (6) сприяння розвитку винахідництва і забезпечення надійної патентного захисту результатів вітчизняних фундаментальних і прикладних досліджень;

Застосовувані державою інструменти слід розділити на кілька сегментів: пряме державне фінансування певних проектів або підприємств; підтримка зв'язків між державним і приватним сектором в науково-інноваційній сфері (державно-приватні партнерства); фінансування створення виробничо-технологічної інфраструктури; сприяння участі великого бізнесу в процесах комерціалізації результатів наукових досліджень; допомога у формуванні інституту посередників (агентів), сприяння реалізації партнерських програм співробітництва; розвиток зв'язків між учасниками процесу комерціалізації результатів наукових досліджень. Комерціалізація дослідницької діяльності в значній мірі визначається партнерськими зв'язками між учасниками інноваційного процесу – науковими організаціями та вузами.

Протягом останніх років намітилася позитивна тенденція посилення уваги українського бізнесу до підтримки наукових досліджень. Причому розвиваються переважно дві форми фінансування науково-дослідної діяльності: створення власних дослідницьких підрозділів, фінансування науково-дослідних проектів, які виконуються в державних установах і вузах. Найважливішим напрямком сприяння просування на ринок наукових розробок в Україні може стати формування інституту різного роду посередників, які займаються патентознавством, ліцензуванням, консалтингом, маркетингом інновацій.

Отже, соціальний капітал є вагомим чинником стабільності соціально-економічного розвитку. Він ефективно впливає на головні галузі суспільного життя, що особливо потрібно в умовах війни: економічний розвиток, політичне управління, демократію, освіту, школу, охорону здоров'я, управління природними ресурсами.

Список використаних джерел:

1. Putnam, R. D. Making Democracy Work: Civic traditions in modern Italy [Text] / R. D. Putnam. - Princeton, Nj : Princeton University Press, 1993.
2. Жиглей І.В. Соціальний капітал та його місце в системі бухгалтерського обліку І.В. Жиглей Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки, 2007, 40 (2).
3. Геєць В. М. Розвиток соціального капіталу – найбільше багатство у світі // Віче: журн. Верховної Ради України. 2011. № 1.
4. Шаповалова Т. В. Соціальний капітал: теоретичні засади та стратегії трансформації: монографія. Северодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2016. с. 360.